

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ДИСКУСІЙНОГО КЛУБУ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ

© Давидова Ж. В., 2015
<http://orcid.org/0000-0002-7514-8910>
<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.33255>

Стаття присвячена організації педагогічного процесу дискусійного клубу у навчанні іноземній мові. Застосовано метапредметний підхід до навчання, при якому головною метою є не лише розвиток іношомовної комунікативної компетентності, а ще й формування ціннісних орієнтацій та особистісних якостей студентів. Дискусійний клуб спрямовано на розвиток духовно-ціннісної свідомості особистості, набуття навичок ціннісного ставлення до дійсності, а також поведінкових вмінь. Навчальний процес спроектовано на основі педагогічної технології, за допомогою якої студенти поступово просуються з рівня прямого управління навчальною діяльністю через співуправління на рівень самоуправління. Детально представлено зміст, форми, методи навчального курсу, який є цілісною системою, що складається з декількох взаємопов'язаних компонентів. При просуненні студентів на рівень самоуправління відбувається екстеріоризація набутого досвіду та підвищення потреб студентів. Педагогічний процес дискусійного клубу забезпечує настанову студентів на саморозвиток, самоактуалізацію та самореалізацію через індивідуальну розумово-оцінювальну діяльність.

Ключові слова: дискусійний клуб, педагогічний процес, навчання іноземній мові, ціннісні орієнтації, педагогічна технологія, міжкультурна комунікативна компетентність.

Давыдова Ж.В. Организация педагогического процесса дискуссионного клуба при обучении иностранному языку.

Статья посвящена организации педагогического процесса дискуссионного клуба при обучении иностранному языку. Использован метапредметный подход к обучению, при котором основной целью является не только развитие иноязычной коммуникативной компетентности, а формирование ценностных ориентаций и личностных качеств студентов. Дискуссионный клуб направлен на развитие духовно-ценностного сознания личности, овладения ею навыков ценностного отношения к действительности, а также формирование поведенческих умений. Педагогический процесс спроектирован на основе педагогической технологии, с помощью которой студенты постепенно продвигаются с уровня прямого управления через самоуправление на уровень самоуправления учебной деятельностью. Детально представлено содержание, формы и методы

обучающего курса, который является целостной системой взаимосвязанных компонентов. При продвижении на уровень самоуправления происходит экстерииоризация полученного опыта и повышения уровня потребностей субъектов. Педагогический процесс дискуссионного клуба обеспечивает установку студентов на саморазвитие, самоактуализацию и самореализацию с помощью индивидуальной умственно-оценочной деятельности.

***Ключевые слова:** дискуссионный клуб, обучение иностранному языку, педагогический процесс, межкультурная коммуникативная компетентность, ценностные ориентации, педагогическая технология.*

Davydova Zh.V. Organizing the Educational Process of a Speaking Club while Learning Foreign Languages.

The article is devoted to organization of educational process of a discussion club while studying foreign languages. Metasubject approach is used. Its objective is not only development of cross-cultural communicative competence, but also formation of value orientation and personal qualities of students. Educational process is designed on the base of pedagogic technology, with the help of which students gradually move up from the level of direct management through co-management to the level of self-management of learning activity. The content, forms and methods are presented in detail for the learning course, which is a system with co-related components. After moving up to the level of self-management the exteriorization of the experience obtained occurs and the student's level of demand is rising. The educational process of the speaking club grants the attitude to self-development, self-actualization and self-realization.

***Key words:** discussion club, studying foreign languages, educational process, cross-cultural communicative competence, value orientation, educational technology.*

Постановка проблеми. Навчання іноземній мові у межах сучасної домінуючої людиноцентричної освітньої парадигми має на меті формування не лише лінгвістичної іншомовної компетентності, а висуває на перший план розвиток міжкультурної та комунікативної компетентності студентів. Ефективність досягнення зазначеної мети може бути забезпечено завдяки виведення процесу навчання іноземній мові на метапредметний рівень, а також застосування широкого кола сучасних інтерактивних методів.

Метою статті є обґрунтування шляхів організації педагогічного процесу дискусійного клубу при навчанні іноземній мові.

Виклад основного матеріалу. З метою формування в студентів міжкультурної комунікативної компетентності, а також розширення можливостей для самопізнання, самовиховання, самореалізації та формування

духовно-ціннісних орієнтацій (ДЦО) розроблено авторську програму комплексного факультативного курсу «Життя у світі цінностей». Її реалізація відбувалася в постійно діючому дискусійному клубі, що організовано для студентів 1-2 курсів вищих навчальних закладів.

Дисципліна «Іноземна мова» утворює широку змістовно-методичну базу для формування ДЦО студентів. Зміст дисципліни має загальнолюдське значення та великий потенціал не лише для вивчення лексико-граматичного матеріалу, а ще й для визначення їх ціннісного аспекту. Засоби, які використовуються при навчанні іноземних мов, є досить варіативними та постійно вивчаються й оновлюються з точки зору підвищення пізнавальної мотивації та інтересу з боку студентів.

Дискусійний клуб спрямовано на розвиток духовно-ціннісної свідомості особистості, набуття навичок ціннісного ставлення до дійсності, а також поведінкових вмінь на основі ДЦО. Метою клубу є формування духовно-розвиненої особистості з усвідомленою, сталою системою ДЦО, розвинення духовно-моральних якостей особистості, гуманістичної позиції, забезпечення настанови на саморозвиток, самоактуалізацію та самореалізацію студентів через індивідуальну розумово-оцінювальну діяльність.

Зважаючи на тісний взаємозв'язок і взаємозалежність цінностей та світогляду, системотворчою основою факультативного курсу вважаємо комплекс світоглядних координат, запропонований Ф. Лазаревим, М. Трифоною [3]. Він складається з таких:

1. «Образ себе» як вихідне положення (усвідомлення суб'єктом світогляду своїх життєвих потреб, інтересів й первинних цінностей).
2. Глобальна модель усього сущого («картина світу»).
3. Модель «соціуму» і сутнісний «образ» людини.
4. Життєва стратегія (цільові настанови суб'єкта, ідеали й норми життєдіяльності, програма дій і вибір засобів досягнення визначених цілей).

Так, у факультативному курсі спроектовано чотири блоки: «Я і мої цінності», «Вічні цінності в повсякденному житті», «Я як член суспільства», «Цінності в професійній діяльності». У зв'язку з цим зміст курсу передбачає інтеграцію знань з філософії, психології, етики, правознавства, історії, географії, біології, літератури та суспільствознавства. Міжпредметний рівень формування ДЦО дозволяє знизити рівень дії суперечності між роз'єднаною на

навчальні дисципліни освітою та необхідністю створення умов для цілісного світосприйняття, а також між традиційно домінуючими процесами засвоєння людського досвіду й необхідністю екстеріоризації індивідуально-особистісного досвіду студента в пізнанні світу.

Важливою функцією зазначеного змісту факультативного курсу є підвищення рівня потреб студентів. Нагадаємо, що за пірамідою потреб А. Маслоу, основою виникнення найвищої потреби – потреби у саморозвитку (духовного зростання, самовдосконалення тощо) – є нижчі потреби, зокрема, соціальні потреби та потреби в повазі з боку інших людей. Так, розвинення світогляду, ґрунтованого на знаннях та цінностях за Ф. Лазарєвим. М. Трифоною, є підґрунтям для ускладнення системи потреб особистості й переходу на найвищий рівень.

Наприклад, зміст блоку «Я й мої цінності» спрямований на самоаналіз й самоусвідомлення власної особистості, унікальності кожної особистості, як поєднання матеріальної та духовної складових та носія індивідуальної системи цінностей. Вивчення навчального матеріалу дозволяє усвідомити, що ЦО особистості – основа її життєдіяльності та ставлення до дійсності. Роздуми над сенсом певних видів діяльності як мотиваційної основи життєдіяльності розкриває можливості для актуалізації та формування вищих духовних потреб, як основи для повної самореалізації.

Вивчення теми «Вічні цінності в повсякденному житті» дозволяє студентам поглянути на повсякденне життя як на безмежність цінностей, які співвідносяться з їх індивідуальною системою ціннісних орієнтацій. Важливим аспектом є усвідомлення студентами суперечності й неоднозначності певних явищ дійсності й можливість їх оцінити з різних боків. Так, у цьому розділі розглядаються питання щастя, успіху, краси, багатства й аналізується суб'єктивність у сприйнятті цих понять, а також необхідність погляду на них з духовно-ціннісної точки зору.

Мета розгляду теми «Я як член суспільства» – усвідомлення студентами, що вони є членами суспільства, формування в них таких суспільно-значущих ДЦО, які складають основу для гармонійних взаємовідносин з людьми (наприклад, відповідальність, обов'язковість, готовність допомогти, взаємопідтримка, повага, вміння прислухатися до думки інших, толерантність тощо). Студенти мають зрозуміти, що розкриття власних потенційних

можливостей дає можливість відчутти здатність впливати на життя і розвиток суспільства, на долю інших людей, а не залишатися пасивним спостерігачем.

Зміст розділу «Цінності в професійній діяльності» спрямований на усвідомлення студентами важливості ДЦО в професійній діяльності й відповідальності бути членом колективу та кваліфікованим фахівцем. На заняттях студенти вивчають стратегії діяльності при вирішенні професійних завдань, нестандартних ситуацій, а також усвідомлюють соціальну відповідальність за результати власної праці.

Для ілюстрації розробленої технології формування у студентів ДЦО в межах факультативного курсу наведемо зразок типового заняття, темою якого є «Громадянська відповідальність. Великі малі справи» (додаток І).

Зміст першої теми «Пізнай себе сам», що пропонується для вивчення у межах факультативного курсу, спрямований перш за все на самопізнання і являє собою, за М. Каганом, специфічний вид діяльності, при якому студент постає у двох іпостасях – як суб'єкт пізнання, і як його об'єкт [1, с. 60-61].

На першому етапі було проведено «мозковий штурм» за темою «особистість». Студенти давали певні визначення цього поняття, їхні пропозиції було записано на дошці. Завдання спрямовано на актуалізацію наявних знань, що спрощує опанування ними запропонованої теми і є її орієнтувальною основою. Наступне завдання на орієнтувально-мотиваційному етапі – проаналізувати притчу, головною мораллю якої є необхідність для кожної людини мати об'єктивний погляд на власну особистість. Після аналізу студенти ділилися досвідом з власного життя, пов'язаним з ідеєю притчі. Прийом звернення до власного досвіду – дієвий засіб долучення студента до вивчення теми, яка умовно являє собою фрагмент зовнішнього світу, через актуалізацію кола знань, що відображають власний внутрішній світ. Слід зазначити, що такі завдання виконували мотиваційну функцію, що підтверджується активною участю студентів у всіх видах роботи. Звернення до власного досвіду мали емоційно-насичене забарвлення: розповіді студентів варіювалися від смішних до навіть сумних і викликали в інших студентів різні почуття.

На наступному, пізнавально-перетворювальному етапі, студентам пропонували роботу з текстом за методикою «Критичне читання». Студенти працювали над текстом «Чому характер є важливим?» з журналу Reader's

Didgest, в якому стверджується важливість внутрішнього розвитку для досягнення успіху в житті. При цьому особистісний розвиток протиставляється зовнішньому і вказується на його пріоритетність.

Під час читання тексту студенти мали робити такі позначки на полях: «^» – інформація, яку ви знаєте; «-» – інформація, яка суперечить Вашим думкам; «+» – нова інформація для Вас; «x» – інформація, яка ставить під сумнів Ваші ставлення та думки. По завершенню читання студенти обговорювали одержані дані з партнером, а на дошці заповнювалася загальна таблиця зі зазначенням даних, що були отримані більшістю і намітилися як загальна тенденція. В процесі заповнення таблиці здійснювався обмін думками та дискусія за запропонованою темою.

Останнім завданням щодо прочитаного тексту було обговорення питань: мета автора щодо написання тексту; найважливіші питання, проблеми в тексті; найважливіша інформація в цьому тексті; основні висновки в тексті; основні концепції, теорії або думки в тексті; найбільш ґрунтовні припущення; точка зору в тексті.

Слід зазначити, що відібраний текст стимулює аналітичний погляд на власну особистість з точки зору наявності потенційних можливостей та здібностей. Наголошується, що кожна людина є носієм глибокого духовного світу, завдяки чому може зробити значний внесок у розвиток суспільства.

На завершальному, діяльнісно-рефлексивному етапі, студентам запропоновано поміркувати над собою через сприйняття автопортретів. Спільно з викладачем вони обговорювали, що є головним завданням створення автопортретів. Як приклад написання автопортретів, наводився автопортрет В. ван Гога. Студенти знаходили та вивчали інформацію про художника та аналізували автопортрет на основі вивченої інформації. Читання листа В. ван Гога до свого брата Тео, в якому описується автопортрет, дозволяє відкоригувати власні припущення. Після проведення такої орієнтувальної діяльності студенти отримали завдання – описати можливий власний автопортрет у формі листа, при цьому пояснити кожен деталь у взаємозв'язку з власною особистістю. Студентські роботи були представлені публічно і обговорені усіма учасниками педагогічного процесу. Така робота над проектом викликала жвавий інтерес: студент Ігор М. запропонував власний автопортрет у вигляді колажу частин декількох тварин, з якими він, за його поясненнями,

асоціює деякі власні особистісні характеристики; декілька студентів використали можливості комп'ютерної графіки, а деякі склали автопортрети у формі гумористичного шаржу. При цьому студенти вдумливо підійшли до пояснення обраної кольорової гами, фону, одягу, пози тощо у взаємозв'язку з власним внутрішнім світом.

Отже, розгляд теми «Пізнай себе сам» став своєрідною орієнтувально-мотиваційною основою для подальшого формування й розвитку у студентів духовно-ціннісної сфери.

Також важливим орієнтувальним засобом стало вивчення теми «Я та мої цінності», у межах якої розглянуто теоретичні основи аксіології і проаналізовано роль цінностей у житті особистості. Студенти мали можливість проаналізувати власну систему цінностей та визначитися з пріоритетами. Серед завдань на основі критичного мислення були запропоновані проблемні ситуації, в яких певні цінності перебувають у конфлікті між собою. Студенти мали визначити цінності та запропонувати власний варіант вирішення ситуації.

Слід зазначити, що з самого початку було відзначено важливість організації рефлексивно-дослідницької діяльності, оскільки реалізація саме цієї умови дозволила студентам актуалізувати різноманітні розумові вміння, необхідні для критичного осмислення та перегляду власних ДЦО. Також важливими функціями рефлексивно-дослідницької діяльності при формуванні ДЦО було визначено – пізнавальну та мотиваційну.

Під час проведення експериментального дослідження серед студентів умовно виділилися три групи за ставленням до рефлексивно-дослідницької діяльності. Першу групу склали ті студенти, які виявляли інтерес та ініціативність до дослідження питання, що вивчалось, при цьому стимулюючим важелем для них була необхідність скласти власну точку зору і публічно її обстоювати за допомогою вагомих аргументів. Також ці студенти мали активну позицію при обговоренні інформації в групі.

Іншу умовну групу склали студенти, які сумлінно і відповідально ставилися до пошукової діяльності, але в них виникали труднощі з доведенням власної точки зору, вони також не виявляли особливої ініціативи при груповому обговоренні та діалогічному спілкуванні. Їхні відповіді переважно склалися з простих речень, за допомогою яких поверхнево висловлювалася власна позиція.

До третьої категорії ми умовно віднесли тих студентів, які недостатньо глибоко досліджували питання, що вивчалось, але виявляли активність в обговоренні, обстоюючи власну думку; їхні аргументи були недостатньо доказовими, тому що не ґрунтувалися на глибокому розумінні досліджуваної проблеми.

Для оптимізації ситуації, що склалася, та з метою залучення до діяльності усіх студентів при виконанні рефлексивно-дослідницького завдання було створено декілька мікрогруп, до яких входили представники визначених категорій. Такий розподіл на мікрогрупи стимулював діяльність кожного, оскільки студенти усвідомлювали власну відповідальність за те, що мають бути членом спільноти і робити власний внесок в успіх останньої. Слід зазначити, що спільна робота в мікрогрупах виконувала важливу виховну функцію: студенти виявляли такі якості, як здатність до взаємодопомоги, взаємопідтримки, толерантності, вміння прислухатися до думки іншого тощо.

Динаміка організації педагогічного процесу з формування ДЦО забезпечується завдяки зміні видів управління з поступовим переходом від прямого управління через співуправління до самоуправління студентами власною діяльністю. Важливим підсумком переходу на найвищий рівень – рівень самоуправління – є практичне втілення набутого досвіду – екстеріоризація. Організація педагогічного процесу за такою схемою співвідноситься зі стадіями циклічного руху ціннісно-орієнтувальної діяльності: «пізнання – оцінювання – практика» [2, с. 65].

Екстеріоризація – це завершальний етап як творчої, так і навчальної діяльності. Аналізуючи діалектичний взаємозв'язок процесів інтеріоризації та екстеріоризації, В. Лекторський зазначає, що інтеріоризація як рух «ззовні» «усередину» здійснюється в процесі активної предметної діяльності індивідуального суб'єкта, і лише на основі того змісту, що має місце у «внутрішньому плані», здійснюється екстеріоризація, зовнішня об'єктивація, опредметнення зовнішнього змісту свідомості [4, с. 176-177]. Тобто практичне втілення набутого досвіду через оприлюднення результатів самостійної дослідницької роботи, як підсумкової діяльності з формування ДЦО, можна вважати одним з варіантів екстеріоризації. Слід зазначити, що на цьому етапі студенти вже мають здатність виходити за межі навчальної діяльності і реалізовувати набутий досвід у позааудиторній практиці та у власній

життєдіяльності. Варіантами екстеріоризації є участь у практичній діяльності (наприклад, благодійність, волонтерство, участь у певних проектах духовно-ціннісної спрямованості тощо), а також у комунікативній взаємодії з іншими суб'єктами.

З урахуванням фундаментального положення філософії, що діяльність ґрунтується на суб'єкт-об'єктній взаємодії, зазначимо, що в навчальній діяльності, об'єкт якої – ДЦО, суб'єктом, з одного боку, є студент, а з іншого – викладач. У процесі поступового суб'єктного розвитку студента зменшується ступінь взаємодії з іншим суб'єктом – викладачем, при орієнтації на інших особистостей, з якими відбувається комунікація. При цьому має місце зміна характеру суб'єкт-суб'єктної взаємодії щодо виду управління.

Висновки. Таким чином, організація педагогічного процесу дискусійного клубу при навчанні іноземній мові має базуватися на метапредметному підході, при якому головною метою є не лише формування іншомовної комунікативної компетентності, а й розвиток особистісних якостей й ціннісних орієнтацій студентів.

Література

1. Каган М. С. Мир общения: Проблемы межсубъектных отношений / М. С. Каган. — М. : Политиздат, 1998. — 319 с.
2. Каган М. С. Человеческая деятельность / М. С. Каган. — М. : Политиздат, 1974. — 328 с.
3. Лазарев Ф. В. Философия : учеб. пособие / Ф. В. Лазарев, М. К. Трифонова. — Симферополь : СОНАТ, 1999. — 352с.
4. Лекторский В. А. Субъект. Объект. Познание: / В. А. Лекторский. — М. : Наука, 1980 — 357 с.